

Amikor a jogerős ítélet sem jelenti az ügy végét: az állam felelőssége az uniós jogot sértő bírói döntésekért

Egy vállalat számára a legfelsőbb nemzeti bíróság döntése rendszerint a jogvita végét jelenti. Az Európai Unió Bíróságának két új ítélete azonban megerősíti, hogy kivételes esetben az állam kártérítési felelősséggel tarthat, ha egy végső fokon eljáró bíróság az uniós joggal ellentétes döntést hoz. A felelősség nem automatikus, és önmagában az sem elegendő hozzá, hogy a nemzeti bíróság elmulasztotta az Európai Unió Bíróságának megkeresését.

A Bíróság két eltérő ügy alapján pontosította a feltételeket. A román ügyben egy gazdálkodó mezőgazdasági támogatási kérelmét utasították el, majd a végső fokon eljáró bíróság nem kezdeményezett előzetes döntéshozatali eljárást. A portugál ügyben az Air Atlantis korábbi munkavállalói azt állították, hogy miután a légitársaság tevékenységének egy részét egy másik vállalkozás vette át, ezért az uniós vállalatátruházási szabályok alapján munkaviszonyuknak is fenn kellett volna maradnia. A portugál legfelsőbb bíróság 2009-ben elutasította keresetüket, és szintén nem fordult az Európai Unió Bíróságához.

Az állam bírói jogsértés miatti felelősségéhez három feltételnek kell együttesen teljesülnie. A megsértett uniós szabálynak jogokat kell biztosítania az érintett személy számára, a jogsértésnek kellően súlyosnak kell lennie, és közvetlen okozati kapcsolatnak kell fennállnia a jogsértés és a bekövetkezett kár között. Ezek a feltételek akkor is alkalmazandók, ha a hibát olyan bíróság követte el, amelynek döntése ellen már nincs további nemzeti jogorvoslat.

A román ügy azt mutatja, hogy az előzetes döntéshozatali eljárás elmulasztása önmagában nem alapoz meg kártérítési igényt. A vizsgált mezőgazdasági szabály célja az Unió pénzügyi érdekeinek védelme volt, nem pedig közvetlen egyéni jog biztosítása a támogatást igénylő gazdálkodó számára. Mivel az egyik alapvető felelősségi feltétel hiányzott, az állam felelőssége sem állhatott be.

A portugál ügyben ezzel szemben az uniós szabály kifejezetten a munkavállalók jogait védte vállalkozások vagy üzletágak átruházása esetén. A Bíróság szerint több olyan körülmény is fennállt, amely kellően súlyos jogsértésre utalhatott. A portugál legfelsőbb bíróság döntése ellentétes volt az uniós ítélkezési gyakorlattal, és anélkül tért el az uniós iránymutatástól, hogy előzetes döntéshozatali kérdést terjesztett volna elő. Ráadásul tudott vagy tudnia kellett arról, hogy az általa alkalmazott megközelítés uniós jogi megfelelése egy másik, akkor már folyamatban lévő előzetes döntéshozatali ügy központi kérdése volt. A végső minősítés és az okozati kapcsolat vizsgálata a portugál bíróság feladata maradt.

A döntések gazdasági jelentősége túlmutat a munkajogon és a mezőgazdasági támogatásokon. Hasonló kérdés merülhet fel adózási, környezetvédelmi, közbeszerzési, versenyjogi, fogyasztóvédelmi ügyekben is, ha az alkalmazandó uniós szabály közvetlen jogosultságot biztosít a vállalkozásnak vagy más érintettek számára. Egy kedvezőtlen jogerős ítélet ezért nem feltétlenül zár le minden jogérvényesítési lehetőséget.

Az ítéletek ugyanakkor nem hoznak létre általános kártérítési fórumot minden vitatható bírói döntés után. A jogsértésnek nyilvánvalónak és kellően súlyosnak kell lennie, a megsértett szabálynak egyéni jogot kell biztosítania, a kárt pedig közvetlenül a hibás döntésnek kell okoznia. A vállalati perstratégiában ezért már a nemzeti eljárás során érdemes pontosan rögzíteni a releváns uniós jogi érveket, az EUB megkeresésére irányuló indítványt és az esetleges elutasítás indokait. Ez később döntő jelentőségű lehet annak bizonyításában, hogy a végső fórum felismerhette-e az uniós jogi problémát.

A két ítélet végső üzenete az, hogy a jogerő az európai jogrendben is alapvető érték, de nem ad feltétlen mentességet az uniós jog nyilvánvaló és súlyos megsértése alól. Ha a végső fokon eljáró bíróság olyan uniós jogszabály alkalmazása során követ el súlyos hibát, amely vállalkozások vagy magánszemélyek jogait védi, az ebből eredő kárért végső soron maga a tagállam felelhet.